

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Om Christendommens Sandhed

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Om Christendommens Sandhed", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 30. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1826_444_2-txt-shoot-idm2881.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Om Christendommens Sandhed.

Maa trykkes.

I Københavns Politieret den 20de Decbr. 1826.

P. Eberlin.

(Fortsættelse).

Selv for en af de hedenske Mythologier vilde det være en stor Triumph, hvis det maatte indrømmes, at den hverken laa i Strid med sig selv eller med nogen unægtelig Sandhed; thi vel var dermed dens Forestillingers Sandhed ingenlunde beviist, men den kunde dog gjøre sikker Regning paa hos alle Sandheds Venner at have Formodningen for sig, da det er en dyb og velgrundet Bemærkning, at hvem der vil lyve forsvarlig, skal have en særdeles god Hukommelse, og da det tillige er indlysende, at ingen Religions-Stifter i Old-Tiden kunde paa den filosofiske Vei vogte sig for Anstød mod en beviislig Sandhed, og altsaa kun undgaae dem ved en dyb Sandheds-Kiærlighed, der uvilkaarlig drev ham til at skye Vildfarelser. At vi derfor ligesaalidt kiende nogen Mythologie, som noget filosofisk System, der i Eet og Alt lader sig forsvare, er en mærkværdig Ting, som kan gjøre os Nødvendigheden af en overordentlig Aabenbaring anskuelig; men her vil vi dvæle ved den Sandhed, at det for Christendommen endnu er en langt større Triumph, end det kunde være for nogen Mythologie, naar man nødes til at indrømme, at den slet Intet indeholder, som jo muelig kan være sandt; thi Christendommen har et historisk Vidnesbyrd om sin Troeværdighed, 227som sund Fornuft maa erklære for fuld-gyldigt, naar der kun Intet findes, som er aldeles utroeligt, fordi det strider mod unægtelig Sandhed, og derfor ikke ved nogetsomhelst Vidnesbyrd kunde blive troværdigt. Dette har Christendommens Fjender i det attende Aarhundrede indseet, og derfor gjort det til deres Grund-Paastand, at Christendommen indeholdt saadanne Utroeligheder, som intet Mirakel og intet Vidnesbyrd kunde gjøre troeværdige, og ved at spille med Ordene: Fornuft, Utroelighed, Umuelighed, unægtelige Sandheder, Selv-Modsigelse o. s. v. bragde de det virkelig dertil, at hardtad alle Boglærde meende, man enten maatte opgive en Deel af den christelige Tro, eller paastaae, at et guddommeligt Vidnesbyrd kunde ogsaa gjøre det der stred mod sund Fornuft troeværdigt; men det var grueligt; thi det lader sig unægtelig bevise, og er derfor en guddommelig Vished i ethvert sandhedskjærligt Hjerte, at hverken kan en Tro, hvori der findes mindste Gran af Vildfarelse, være guddommelig sand, ikke heller kan Gud gjøre Løgn til Sandhed, fordi Han derved nægtede og tilintetgjorde sig selv. Derfor, og derfor ene og alene, er det, vi maae føre den, i Øvrigt ufrugbare, Tvist med Christendommens Fjender om Umueligheden i filosofisk at afbevise den, og skjøndt det lettelig kan synes Lægmand i Menigheden et overflødig Arbejde, fordi Christendommen hos enhver Troende, for ham selv, saa unægtelig beviser sin guddommelige Sandhed, at Indvendingerne, hvor spidsfindige de end maatte være, ei røre ham meer, end Tvivle-Mesternes Indvendinger mod Virkeligheden af vor Tilværelse; saa kan og skal dog enhver Christen, han være læg eller lærd, indsee, at Kirkens Tjenere bør afhandle denne Sag, baade for at ære den Sandheds-Tro, vi alle bekjende, og for, med Guds Hjelp, at bortrydde de Hindringer for Troens Udbredelse, som i vore Dage findes 228hos mangfoldige meer og mindre Boglærde, hos hvilke Følelsen er trængt tilbage, og Forstanden eensidig udviklet i en uchristelig Retning; thi disse kan virkelig ikke troe, før de see, at Bjergene, som de filosofiske Himmel-Stormere have opkastet, kun er Flyve-Sand, som, saa snart sund Fornuft blæser paa dem, ryge bort fra Kirke-Dørren, og begrave Hexe-Mesterne, som fremkoglede dem, under sig. Vist nok er der, under denne filosofiske Forhandling med Troens Fjender, en dobbelt Snare opstillet for os, som vi har ondt ved at undgaae, men som vi dog, om den end hilder os, lettelig, med Guds Hjelp, kan sønderrive. Det følger nemlig af sig selv, at, naar Fjenden seer, han ei kan afbevise den christelige Tro, han da vil friste os, at bygge den paa filosofiske Slutninger, og deels til at sammenblende hele vor Theologi med den for alle Christne, Lærde og Læge, fælles Tro, og det er ingen lille Fristelse, thi hvilken Skriftklog synes ikke, i roelige Dage, at hans hele Theologi er ligesaa urokkelig som hans christelige Tro, og hvem kan vel opdage det Tomme i de filosofiske Indvendinger mod Christendommen, uden i Tanke-Verdenen at støde paa saare Meget, der for den Troendes Øine kaster et saa skinnende Lys selv paa de dybeste af Troens Hemmeligheder, at ham synes, de hardtad bevise dem! Intet Under derfor, at hverken jeg, eller, saavidt jeg veed, nogen boglærd Strids-Mand for Troen har ganske undgaaet den dobbelte Snare, som ingen Theolog, der vil udlede Troen af Skriften, kan undgaae; men vigtigt, ja nødvendigt er det, at Snaren sønderrives, da Apologien ellers bliver til et Chaos, og Knuderne ved enhver Trækning udvikles istedenfor at løses. Saasnart vi nemlig, i Striden om den christelige Troes Sandhed, beraabe os paa Ligheden mellem Troens Hemmeligheder og de naturlige Ting, enten i Legemets eller 229i Tankens Verden, da fordybe

vi os derved ikke blot i en til Dommedag uendelig Tvist om Christendommens filosofiske Rimelighed, som de Troende, hvem den kan være ligegyldig, kun alt for gjerne, og Troens Fjender, som vi dog dermed vilde vinde eller slaae, aldrig enten kan eller vil indrømme; men vi bidrage derved ogsaa til at fordunkle Spørgsmaalet om Christendommens filosofiske Forsvarlighed, der jo ingenlunde bestaaer deri, at enten Christi overnaturlige Menneske-Liv, eller de aabenbarede Hemmeligheder, kan synes alle Tænkere rimelige, hvad der, efter Omstændighederne, endog er aabenbar umueligt; men ene og alene deri, at al Verdens Viisdom ei kan afbejse et eneste Træk i Jesu overnaturlige Liv, eller et eneste Led af de Christnes bekjendte Tro. Aldrig maae vi glemme, at ligesom vi Alle ere nemme til at finde rimeligt i alle Maader, ja til at finde uimodsigeligt, hvad vi i Forveien troe, og finde os lykkelige ved, saaledes maa et Menneske ogsaa let finde aldeles urimeligt, ja heel utroeligt, hvad han, langt fra at troe, skyer, som Noget, der, naar det er sandt, maa gjøre ham ulykkelig, og Billighed saavel som Klogskab kræver da, at vi, under enhver Tvist om Troens Sandhed, lade det staae ved sit Værd, om den er filosofisk rimelig eller ikke, og indskrænke os til Paastanden om dens filosofiske Forsvarlighed. Hertil vil vi ogsaa stedse blive mere baade dygtige og tilbøielige, jo mere Blikket klarer sig for den store Forskjellighed, saavel imellem Menneske-Hoveder, som mellem de Retninger, Stoffet giver Videnskabeligheden; thi saaledes vil den Philosoph, der gaaer ud fra Natur-Betragtningen, altid, i Regelen, finde Christendommen filosofisk frastødende, medens den historiske Philosoph sædvanlig vil finde den tiltrækkende, og hvad en Tænkere med poetisk Tanke-Gang finder høist rimeligt, finder nødvendigviis den 230prosaiske Tænkere aldeles urimeligt; saa, naar Tvisten ikke skal blive en ligesaa uendelig som unyttig Ord-Strid, maa man holde sig til hvad der er eens for Alle: til Tænkningens Grund-Love, og uomtvistelige Begivenheder i den udvortes Verden. Kun da kan vi naae vort Øiemed, der jo hverken skal være at glimre med filosofisk Skarpsindighed, eller at aftvinge dem christelig Tro, der ei skjøtte om den, men kun at gjendrive den skammelige Beskyldning, at vor Tro skulde aabenbar ligge i Strid med Sandheden, og at overbevise retsindige Tvivlere, som føle Trang til et Fredens Evangelium, om, at de ikke blot ulastelige kan, men ogsaa bør søge Hvile i den christelige Tro, og prøve, om ikke deres egen Erfaring vil stadfæste vores og Tidernes Vidnesbyrd, at Christi Evangelium, skjøndt det er Verden til Forargelse, dog er en Guds Kraft til Salighed for hver den som troer! Men skal vi naae dette dobbelte Øiemed, da maae vi ogsaa nødvendig skye, eller, om vi hilledes, sønderrive den anden Deel af en Snare, som her er spændt for vor Fod, i det vi paa det Skarpeste skjelne mellem den christelige Tro, og vor Theologi, som mellem det, for alle Christne, til alle Tider, Almeen-Gyldige, og det af hver enkelt Christens Sjæle-Evner, Tids-Alder, Levnets-Løb og andre Omstændigheder Betingede; thi deels vilde det være en Formastelse at tillægge Resultaterne af sin egen Skrift-Klogskab samme Ufeilbarhed som det guddommeligt beseiglede Evangelium, da vi derved, blandt Andet, gav Fjenden Leilighed til, ved enhver Nykke paa vor Theologie, med Skin at bagtale Troen, og deels er det aldeles uforsvarligt, at fordre Tro af dem der ere eller vil blive Christne, paa Andet end hvad vi tør paa staae, har guddommeligt Beseigling, og at paastaae det om hele sin egen Theologie og Skrift-Fortolkning, var jo en latterlig Hovmodighed, som derhos 231bød en uforsvarlig Stil-Stand paa den videnskabelige Bane, Mennesket i sit Inderste føler guddommeligt Kald til at vandre, og som Kirken netop ved Skriftens Dybde finder sig foreskrevet. Slet ingen grundet Tvivl kan der da være om, at vi, under Christendommens Forsvar mod dens Fjender, saavel som i Fordringerne til dens Venner, skal, med theologisk Selv-Fornægtelse, saa skarpt som mueligt, indstregge det Grund-Christelige, Almeengyldige, Uforanderlige, som det Eneste, om hvilket vi paastaae, at Det skal Fjenden nu og altid nødes til at lade staae urokket, Det har Gud i Historien givet et for sandhedskjærlige Mennesker umiskjendeligt Vidnesbyrd, og Det skal Alle være enige om, som med Rette vil bære det christne Navn, da derimod alt Andet, hvor nødvendigt, klart og sikkert det end maatte synes eller være os, kun skal udgaae til Menigheden som Oplysning, Raad og Formaning, hvoraf Hver maa tage, hvad ham tækkes, og hvoraf vi skal være visse paa, at den Hellig-Aand, som alle Christnes guddommelige Formynder, vil oplyse og drive enhver sand Christen til at tage Saameget, som er værdt at annamme, eller som de kan bære. Denne, ligesaavel evangelisk-lutherske som apostoliske, Skilsmisse mellem Moders-Melken, og den haarde Mad, (der kræver Tænder, som Ingen fødes med) eller, mellem de christelige Grund-Sandheder, enhver Troende maa bekjende, og den Guds Viisdom, hvortil vi, hver efter Troens og Gavernes Maal, skal kirkelig opdrages og opstige, denne, hvordan man saa vender sig, nødvendige Skilsmisse kan, efter min Overbeviisning, kun blive forsvarlig, naar vi agte paa, hvad det er, den christelige Kirke ubetinget fordrer af alle Dem, Den skal optage i sig, og deelagtiggjøre, som i sine Naade-Midler, saa i det af Troen ved dem udspringende, sikre og levende Saligheds-Haab; efter 232denne Grund-Sætning er dette mit Christendoms-Forsvar affattet, og det bør derfor ikke undre Nogen, her ei at see forsvaret, hvad jeg maa henregne til min Theologi, og altsaa ei afhandle her, hvor det hverken er min eller nogen Andens Skrift-Klogskab, men alle Christnes Tro jeg vil forsvare: saavel Deres, der ei kjende Bogstaver, som Deres, der, trods Erfaringen, mene, at Bogstaverne er det Ord, som Fjenden nok skal lade staae. Jeg bør gjentage, at Ingen kan være skyldigere til hos Andre læmpfældig at behandle den indgroede Fordom, hvorefter Skjellet mellem Grund-Sandhederne og Tilbygningen, skulde lettest findes ved ensidig Stirren paa Skriftens Bogstav, Ingen skyldigere end jeg, som selv har arbejdet paa at befæste og forplante den; men derfor er det lige vist, at man ei maa tænke at have sagt Noget, der var værdt at høre, mod Opfattelsen af det Grund-Christelige i Kirkens levende Ord, ved blot at sige, man ikke synes om den; thi kan man ikke afbejse Forsvarligheden, maa man vel lade den gjælde, og kan man ikke angive en sikkrere Maale-Stok for det Almeen-Gyldige, maa man vel ogsaa indrømme, det er den Bedste. Hvad man i alt Fald vel skal nødes til at indsee, er, at paa denne Vei al den Vilkaarlighed undgaaes, som ellers selv for den retsindigste Theolog er uundgaaelig, og som gjennem mange Aarhundreder avlede ligesaa skadelig som usømmelig Skilsmisse, mellem dem, der havde Herre, Tro og Daab tilfælles, og som altsaa, ei

mindre efter Skriftens end efter Ordets Bud, skulde bevaret Aandens Enighed i Fredens Baand. Hvorvidt Timen alt er kommen, da alle de Skillerum i Christi Kirke, som Blindhed eller hovmodig Stivhed har reist, skal falde, det er vist nok et Spørgsmaal, kun Tiden kan besvare, men at de skal nedbrydes, det er vist, og hvem der seer, hvorledes, maa 233nødvendig lægge Haand paa Værket, overladende til Herren, hvormeget det skal frugte, og sikker paa, at Arbeidet i Ham er ikke forfængeligt, at Kampen imod hvad der hindrer Christi aandelige Legems Vext og Udvikling skal være velsignet, og forberede hvad den ei kan fuldende.

Uagtet jeg derfor i Dag, med ligesaa god Samvittighed som for femten Aar siden, kunde underskrive den Augsburske Confession, saa vilde jeg det dog ikke, naar jeg derved skulde agtes for at træde i kirkelig Mod-Sætning til Folk af den fælles Tro, som kan være saare uoplyste, eller endog hænge ved høist uforsvarlige theologiske Griller, uden derfor at have tabt Retten til broderlig Betragtning og Behandling, da vi meget mere, om vi ere stærke, skal dybt føle Forpligtelsen til at bære de Afmægtiges Skrøbelighed, og, selv om de i Blindhed forkjættre os, kun irettesætte dem som uartige Børn, der skjældte deres ældre Brødre ud, fordi de laste den vedvarende Barnagtighed. Ligesaalidt derfor, som nogen retsindig luthersk Præst har forkjættet og bandsat Almuen, om han end saae, den hængde ved barnagtige Forestillinger om Nisser og Trolde, eller om Kirke-Bly og Alter-Vin, ligesaalidt gjør jeg det ved de store Samfund, hvor slige Barnagtigheder tages i Forsvar af Præsterne, og selv den uforsvarlige Skilsmisse af hvad Gud i Nadveren har sammenføiet, anseer jeg for langt mindre separatistisk, end Forvandlingen af Herrens Bord til et zwingelsk Skrifer-Bord. Hvem der nægter det Mindste af den christelige Tro, eller nægter Daabens Nødvendighed, og Begges saliggjørende Kraft, han er mig en U-Christen, hvad Navn han saa end bærer, og til hvilket Samfund han saa end regner sig, og hvem der yttre Ringe-Agt enten for Herrens Bord, Herrens Tjeneste eller den hellige Skrift, han er mig en Separatist, med hvem jeg ikke kan 234have broderligt Samfund; men hvem der vedkjender sig Troen, bøier sig for de grund-kirkelige Indretninger, som Herrens Bud, og fører et christeligt Levnet, maa i Øvrigt være saa særindet, saa barnagtig eller saa selvklog: saa romersk-catholsk eller saa zwingel-reformert, som han vil, i ham seer jeg en Med-Christen, Medlem af den eneste christelige Kirke, og overlader til Hjerte-Kjenderen at bedømme, hvorvidt han i Grunden er hvad han synes at være, og hvorvidt hans Hjerte har Deel i den uforsvarlige Tanke-Gang jeg ei kan dele med ham. Som Theolog hylder jeg, efter min Overbeviisning, i det Hele taget de wittenbergske Grund-Sætninger for Skrift-Fortolkningen, og jeg erklærer Pavedømmet under alle Skikkelser, hvad enten det udøves af Een eller af Mange, af Concilier, Biskopper, theologiske Faculteter, Jurister eller Synoder, aandelig Krig i Kirkens Navn; men jeg lader mig ei den christelige Frihed betage, at vælge og vrage mellem de Skrift-Kloges Bestemmelser og Paastande, enten de saa kaldte sig lutherske, græske, latinske, engelske eller armeniske; thi Theologien er ingen Troes-Artikel, men en fælles Løbe-Bane, for alle dem, der vil fortolke Skriften, med den Hellig-Aands Bistand, efter Troens Regel. Jeg lægger saaledes slet intet Dølg-Maal paa, at, efter min theologiske Overbeviisning, er der, uden Indvielse med Haands-Paalæggelse, ingen christelig Lære-Stand, og at, hvor den bispelige Ordination ei er uafbrudt forplantet, der er, i kirkelig Forstand, ingen Bisper, men et stort Biske-Savn, hvorpaa der kunde og burde raades Bod, da Gud har sørget for, at Biske-Ordinationen er forplantet i den rettroende engelske Menighed; men derfor maa og vil jeg ingenlunde forkjættre de Theologer, som ere af anden Mening, eller paastaae, at Christendommen staaer og 235falder selv med den Betragtning af Lære-Standen, som, efter Kirke-Historiens Vidnesbyrd, er den old-christelige, og, efter min Overbeviisning, den Eneste, der fuldelig stemmer med Skriften og svarer til Menighedens kirkelige Tarv! Ligeledes bekjender jeg, at skjøndt det egenlig er Rationalisterne, som, ved aldeles at tilsidesætte Troens Regel og den historiske Sammenhæng, have trukket Skriftens Bogstav ved Haarene, saa er dog den nyere Skriftfortolkning, undtagen hos den mageløs klarøiede Luther selv, sædvanlig saa stiv eller saa regelløs, saa vandet eller saa søgt, at den lidet huger mig, og staaer i mine Øine langt tilbage for den old-christelige, saaledes som den især tiltaler mig igennem Irenæus; men derfor kan og vil jeg kirkelig være lige gode Venner saavel med det ene som med det andet Slags Theologer, naar de kun er christelige, og ei vil gjøre deres Theologumena, enten til Troes-Artikel for Menigheden, eller til lovgivende Orakel-Sprog i den store kirkelige Fri-Skole, hvor vi skal gjøre vort Bedste uden al Storagtighed, og overlade til dem, der engang staae paa vore Skuldre, at bedømme, hvor drengagtig eller hvor mesterlig vi færdedes, og læste Skrifterne. Vor Tro kan ikke være Sandheds-Tro, uden at være ligesaa uforanderlig som Sandhed selv, og den fuldkomne Sandheds-Erkjendelse maatte nødvendigviis være ligesaa uforanderlig, derfor er den hellige Skrift, som udsprunget af den Aands Erkjendelse, der randsager Guds Dybheder, ogsaa uforbederlig; men vores Erkjendelse af Troens og Skriftens Dybheder, som jo er hvad vi kalde vor Theologi, den maa enten vedblive at være barnagtig, eller den maa bestandig voxte, uden heneden at kunne blive fuldvoxen, saa hvem der roser sig af endnu at staae paa det samme Erkjendelses-Trin som for tyve Aar siden, roser sig aabenbar af hvad 236han burde skamme sig ved, hvorimod jeg takker Gud, fordi han har oplyst mig til at indsee og rette mine theologiske Feiltagelser, og jeg har det velgrundede Haab, at, bliver jeg tyve Aar ældre, skal jeg ogsaa voxte til en høiere Klarhed og en fastere Ligevægt, uden at vige et Haarsbred fra den uforanderlige christne Tro og Bekjendelse, som umuelig kunde være Sandhed, hvis vi ikke befæstedes deri, ved ethvert Fremskridt i Sandheds Erkjendelse, sammenvoxede inderligere dermed, ved enhver Vext i vor Herres Jesu Christi Naade og Kundskaab!

Dette var, hvad jeg troede at burde sige christelige Læsere, for at angive den rigtige Synspunkt for min Præste-Samtale med Kirkens Fjende, hvis Slutning jeg her vil fremstille!

Præsten. Nu da! Du seer mig i Dag saa alvorlig og andægtig ud, at jeg kunde fristes til at troe, du kom, ei for

at bespotte Daaben, men snarere for selv at døbes.

Loke. Langt fra mig er al Spot med saa hellig og høitidelig en Handling, som overalt med Christendommen, hvori jeg erkjender et stort, guddommeligt Opdragelses-Middel for Menneske-Slægten, hvis underfulde Oprindelse vel er mig en besynderlig Gaade, man ei skulde forkjættre Nogen for, men hvis Virkninger, under Forsynets Styrelse, have været saa velgjørende, at de vel kunde fortjene at henføres til den vidunderligste Aarsag, og berettigede til den barnligste Tro!

Præsten. Ja saa! er det nu virkelig saaledes fat med dig, maa jeg jo sige, du er paa gode Veie, og ei langt fra Guds Rige, saa af dig kan jeg nu ligesaa lidet vente nogen Indsigelse mod den christelige Daab eller noget andet Christeligt, som imod vor Troes-Bekjendelse. ²³⁷Kun undrer det mig, i saa Fald, at du ved vor sidste Samtale om Troen saa ganske afgjort var den gamle Spotter; thi var Christendommen dig en saa guddommelig Gaade, da vilde du dog vel endnu mindre forhaane de Troende, end forkjættre de Vantro, især da du synes at kalde det en Forkjættring, naar Præsten blot gjør, hvad han ei maa undlade, erklærende dem for U-Christne, der selv fralægger sig de Christnes Tro.

Loke. Vildfarelse og Misgreb er de Dødeliges sørgelige Kaar, og Erfaring lærer, at al egenlig Strid om aandelige Ting reiser sig af Misforstand, og næres af de menneskelige Lidenskaber, som uvilkaarlig bemægtige sig Undersøgelsen, og omtaage Blikket. Vel mueligt derfor, at jeg, under vor sidste Samtale, saavel som du, kan have sagt Adskilligt, som deels ikke, strængt talt, lader sig filosofisk forsvare, og deels, fra Moralitetens Side, heller burde været usagt, omendskjønt jeg var besjælet af den oprigtigste Sandheds-Kjærlighed, og agtede kun at laane Spotterens usømmelige Mine, for at vise dig, hvilken Miskjendelse Christendommen udsattes for, naar man lagde uforholdsmæssig Vægt paa dens historiske, vidunderlige Side, istedenfor at lade samme halv skjule sig bag den moralske Glorie, der unægtelig omstraalet Christendommens ophøiede Stifter, og det Under-Værk, han i Religionens himmelske Virkninger, har efterladt paa Jorden til sin Ihukommelse. At du, under din ensidige, poetiske Betragtning af den hellige Gjenstand, og under Følelsen af det, med store moralske Øiemed sammenknyttede, Vidunderliges Virkning paa barnlige og poetiske Ge mytter, aldeles misforstod mig, og at vi, i Stridens Hede, omsider paa begge Sider tabte den Ligevægt, Besindighed og Skaansel, der bør være uadskillelige fra en Samtale om saa dybe og vanskelige Ting, det var naturligt; men ligesom jeg, efter modent ²³⁸Overlæg, frivillig gjør denne Tilstaaelse, saaledes vil du vist ogsaa i Dag indrømme mig, at i Grunden er det dog Religionens moralske Virkninger, der godtgjøre Dens Guddommelighed, og afkræve os dyb Ærbødighed, selv hvor vi maae tvivle, og naar vi ret klart have forenet os om denne Grund-Sætning, tør jeg haabe, vi ere nogenlunde sikrede for de fjendtlige forstyrrende og fristende Elementer, som vore individuelle Anskuelser altid vil stræbe at indblande i den rene aandelige Materie, der skal være Gjenstanden for vor Undersøgelse.

Præsten. Bliv du kun ved! hvad du her siger, lader sig ikke blot høre, men klinger saa kjønt, at jeg gjerne laaner Øre dertil, og giver dig Leilighed til paa den ønskeligste Vei at indlede de Indvendinger mod den christelige Daab og Guds-Dyrkelse, hvortil din smukke Fortale dog ventelig skal være en vel beregnet Indledning! Skulde jeg imidlertid misforstaae dig, saa du virkelig i Grunden er en Christen, eller dog paa Vei til at blive det, da er det ogsaa bedst, jeg lader dig tale ud, før jeg svarer, efterdi mine Bemærkninger, som vor forrige Samtale viser, meget let bringe dit Sind ud af den rolige Ligevægt, der, som du meget rigtig anmærker, er den uundværlige Betingelse for en videnskabelig Samtale, der skal give noget ønskeligt Udbytte! Gjør altsaa kun, saa kort og klart som det er dig mueligt, Overgangen fra de almindelige Bemærkninger til Samtalens bestemte Gjenstand!

Loke. Vel tør jeg, efter dette undvigende Svar, neppe hos dig vente den Aabenhjertighed og menneskekjærlige Selv-Fornægtelse, hvormed jeg kom dig imøde; men desuagtet skal jeg stræbe at bevare Sagtmodighedens Aand, og med den høieste Billighed bedømme hvad der i de kirkelige Indretninger nødvendig maae støde Mange i vore Dage, og mishage den fri Gransker, uagtet det kan være ²³⁹opstaaet paa den uskyldigste Maade, og optænkt med de reneste, frommeste Hensigter. I det jeg derfor bevidner min dybe Ærbødighed for det Guddommelige i Kirkens Naade-Midler, vil jeg kun bemærke, at det Menneskelige, der naturligviis har blandet sig i den theologisk-speculative Opfattelse, saavel som i den liturgiske Anvendelse deraf, unægtelig burde ombyttes med noget Nyt, der, om end ogsaa menneskeligt, dog renere og bedre udtrykte og befordrede de store aandelige Øiemed for hele den kirkelige Virksomhed, der, under de nærværende Former, vel ingenlunde nødvendig men dog lettelig tabes af Sigte, og blive sikkert den største Deel af Menigheden aldeles forborgne.

Præsten. Nu da! hvad mener du saa med den Forkvakling af Naade-Midlerne, du, i saa skaansomme men derfor kun desmere gjennemborende Udtryk, bebrejder den christelige Kirke? Ikke sandt! Barne-Daaben er den første Anstøds-Steen paa din Kirke-Vei, som maatte ryddes af Veien før du gik ind!

Loke. Hvortil hjælper dog den Bitterhed, og hvorledes kan du fristes dertil, om jeg end maa tilstaae, at Barne-Daaben, under sin nærværende Indretning, med Djævlé-Forsagelse, Troes-Bekjendelse og Synds-Forladelse, har saameget Upassende, Unyttigt og Urimeligt ved sig, at det ligesaa lidt bør undre dig som mig, at det synes Mange Gjøgleværk, og hartad Alle en barnagtig forældet Kirke-Skik, som trængde høit til Forandring!

Præsten. Naar Hedninger tvinges til at lade deres Børn døbe, da undrer det mig vist nok ikke, at Barne-Daaben, for at tækkes dem, maatte skilles ved Alt hvad der giver den christelig Betydning, og gjøres til en aldeles ligegyldig Handling, hvorved Vandet var Hoved-Sagen, og Resten kun en stadselig Optagelse af den nye Verdens-Borger i det Samfund, hvoraf Fødselen, naar den ikke er 240skeet i Dølgis-Maal, aabenbar nok har gjort os til Med-Lemmer; men du veed jo nok, det er de Christnes uforanderlige Tro, at man, ved deres Daab, indtræder i et aldeles nyt, fra Verden adskildt Samfund: i det christelige Troes-Samfund, og mellem Christne kan det da aldrig være noget Spørgsmaal, om Daaben skal forrettes overeensstemmende med dens dybe Betydning, men kun, om det er passende at døbe de Spæde, der endnu ikke vide Forskjel paa Høire og Venstre, eller veed dog ikke Rede til den Tro, der forudsættes hos dem, og, under hvis Forudsætning de kun ved Daaben gjenfødes til Guds Børn i Christo og Borgere i det evige Rige. Siig mig derfor først, om det er Djævl-Forsagelsen, Troes-Bekjendelsen, og Synds-Forladelsen i sig selv der støder dig ved Daaben, eller om det blot er Barne-Daaben du misbilliger; thi det gjør, som du sagtens veed, en høist betydelig Forskjel!

Loke. Det, synes mig, kommer jo dog ud paa Eet, aldenstund Barne-Daaben er almindelig.

Præsten. Ingenlunde; thi deels er der endnu Mange, der, som Jøder, Tyrker og Hedninger, selv bekjende, de er ikke Christne, og deels var det jo tænkeligt, at Barne-Daaben kunde være en Uskik der havde indsneget sig i Kirken, og burde afskaffes, saa Hoved-Spørgsmaalet er aabenbar: om den christelige Daab, som vi forrette den, har Noget ved sig, der kan hindre et voxent, sandhedskjærligt Menneske fra at lade sig døbe, og blive en Christen, og først, naar det er besvaret med Nei, først da er det Tid at tale om, hvorvidt Daaben kan være et Naade-Middel for de Christnes spæde Børn, eller ikke. Kan du altsaa kun bevise, at intet voxent Menneske kan være bekjendt at underkaste sig Daaben i den nærværende Skikkelse, da falder jo Barne-Daaben bort af sig selv; thi at vi ikke har Ret til at gjøre Noget ved de Umyndige, 241som de, komme til Skjels Aar og Alder, nødvendig maatte misbillige, det er noksom indlysende. Veed du altsaa Noget ved Daaben, som bør afskrække en voksen, besindig Hedning fra Kirken, saa lad høre; men lad kun ikke, som du glemde, at dette maatte blive en Afbeviisning af den nærværende Christendom i det Hele; thi forlange de Christne Noget af den, der skal optages i deres Samfund, som intet sandhedskjærligt Menneske, uden i Forblindelse eller i de umyndige Aar, kan underkaste sig, da er jo det christelige Troes-Samfund uforsvarligt.

Loke. Velan da! uden at indrømme dine forvovne Slutninger: at Christendommen skulde være falsk, fordi der havde indsneget sig en forkastelig Vildfarelse ved Daaben, og uden at ville nægte, at Endeel af det Anstødelige bortfalder, naar det er en Voxen, der, efter foregaaende Underviisning, og med velberaad Hug, lader sig døbe, maa jeg dog, Sandheden til Ære, bekjende, at intet samvittighedsfuldt og oplyst Menneske, naar Alt skal tages saa strængt, som du selv fordrer, kan troende eftersige og antagme, hvad I ved Daaben kræve og tilsige; men jeg lader gjerne den Undskyldning gjælde, at det er tvivlsomt, hvorvidt Daaben er indrettet ganske efter Christi Villie, at enhver Forandring i Saadant falder vanskelig, og at Kirken ikke mener det saa galt eller tager det saa strængt, som Formularen lyder.

Præsten. Du er en gammel Ræv, eller du er en meget ung Grønskolling i Tankens Verden; thi ethvert fornuftigt Menneske kan indsee, at forrette vi ikke Daaben i alle Maader efter Christi Indstiftelse, men sætte enten andre Vilkaar for Optagelsen i vort Troes-Samfund, end Han vilde, eller tillægge Daaben en anden Virkning, end Han har hjemlet, et andet Øiemed, end Han har givet Den, da ere vi falske Christne: Kjøttere, men forrette vi 242Daaben efter Christi Indstiftelse, og fordre dog derved noget Utilbørligt af vore Proselyter, eller tilsige dem noget Umueligt, da er aabenbar Christendommen falsk! Kan du nægte det?

Loke. Man maa ligesaavel vogte sig for hvad man nægter, som for hvad man bekræfter, og da jeg nu ikke kan bevise, at din, den christelige Kirke yderst farlige, Paastand er aldeles ugrundet, maa jeg lade den staae ved sit Værd; men du agte vel, at det er ikke mig, men dig selv, som har gjort den, saa at, om mine Indvendinger mod enkelte Ting ved Daaben, under Forudsætning af din Paastands Rigtighed, skulde geraade det christelige Troes-Samfund til nogen Vanære, da var det ingenlunde min Hensigt, men kun en tilfældig Følge af din ubillige Strængthed mod dit eget Samfund, der saalidt som Noget, menneskelige Vilkaar undergivet, kan være feilfrit!

Præsten. Ret saa! naar du havde undergravet Kirken, saa den umuelig kunde staae, da vilde du toe dine Hænder, høitidelig forsikkre, at du gerne saae, den ligefuldt blev staaende, ved en ubegribelig Kraft, som et vidunderligt Mindesmærke om sin ophøiede Stifter, og naar den alligevel faldt, som den maatte, vilde du beklage det, som en sørgelig Følge af dens nærværende Tjeneres overdrevent strænge Grundsætninger, hvorefter de selv paastod, at en Kirke, der i Grunden havde mindste Feil, hverken kunde vare Verden ud, eller burde understøttes! See, du blev da Kirkens inderligste Ven, der i Grunden elskede den over alle Ting, selv over Sandhed, og vi, med vor overdrevne Iver for Sandhed og Oplysning, ja, vi blev da, som man siger, Kirkens og Christi Korsens Fjender; men seer du vel, under disse Betingelser er vor Samtale ude; thi hører du til de fortvivlede Tvivlere, der lade unægtelig 243Sandhed staae ved sit Værd, som noget Tvivlsomt, da lønner det aabenbar ikke Umagen at skifte Ord med et Utyske, hvis hele Tilværelse, altsaa ogsaa hans Tvivlraadighed, maa være ham tvivlsom, og som da i Grunden slet ikke veed, om han siger eller hører Noget, eller ikke. Altsaa, høistærede Hr. Sextus Empiricus den Yngste! Et af To: enten er vor Samtale ude, eller du indrømmer, uden al Forbeholdenhed, at hvem der erklærer sig imod vor Daab, erklærer sig derved imod vor Kirke, og maa da enten kunne afbevise dens Christelighed, eller finde sig i at behandles som den christelige

Kirkes erklærede Fjende. Beviis derfor, om du kan, enten at Djævle-Forsagelsen, Troes-Bekjendelsen og Synds-Forladelsen ei oprindelig hører til den christelige Daab, eller tilstaae, at dit Angreb herpaa er et Angreb paa den christelige Kirke, som, hvis det lykkedes, nødvendig maatte drage dens Undergang efter sig, da Alt hvad der er bygget paa Vildfarelse, nødvendig maa falde, naar Sandhed vinder!

Loke. Din umaadelige Hidsighed, og dit, man maatte næsten sige, logiske Sværmeri gjør det vist nok saa ubehageligt at disputere med dig, at jeg heller end gjerne afbrød Samtalen, naar det lod sig gjøre, men vi er kommet for vidt til at staae stille, og hvor nødig jeg derfor end vil bryde Staven over et saa ærværdigt Institut, som det evangelisk-lutherske Kirke-Samfund, maa jeg dog aldeles uforbeholden indrømme, at enten er Daaben deri uchristelig, eller ogsaa er den christelige Daab uforsvarlig. Er du nu fornøiet!

Præsten. Som man kan være fornøiet paa en Valplads, hvor, som Morten Luther kvæder: Livet og Døden de føre en underlig Strid om hvem der skal tages af Dage, ja, saa fornøiet er jeg virkelig ved denne din Erklæring, det har holdt saa hardt at udpine af dig, som om 244de følde, dit Timeglas brast for det Mundsveir, men din Frygt var ugrundet; thi alt længe var dit gamle Timeglas hensuldret, og det Ny maa du lære af Kirken at puste, saa kunde den faldet, havde den aabenbar begravet dig, der kun er til som dens Modstander, saa dybt i Afgrunden, at du var aldrig mere staaet op! Kom nu kun frem med dine Indvendinger mod vor Daab, og glæd dig, naar jeg gjendriver dem; thi derved redder jeg dig øiensynlig, saavidt du kan reddes, fra Døden, i hvis Arme du stokblind har kastet dig!

Loke. Skjøndt mig synes, du raser lidt, ligger Grunden dertil dog maaskee kun i min aandelige Blindhed, og jeg vil da kort og godt spørge:

Om det er forsvarligt, høitidelig at besværges Tilværelsen af en Person, som ikke er til?

Om det er forsvarligt, høitidelig at love Folk Salighed for hvad der umuelig kan gjøre Nogen salig?

Og endelig, om det er forsvarligt, at erklære et Troes-Samfund for et Guds Rige, hvis Medlemmer ei engang forpligtes til Nidkærhed i Dydens Udøvelse?

Præsten. Hvor kan du dog spørge saa fjantet, eller troe mig saa umaadelig dum, at jeg, uagtet hvad du kalder mit logiske Sværmeri, ei aldeles ubesværges strax vilde indrømme, at Intet af alt Dette er paa nogen muelig Maade forsvarligt! Anvend du derfor kun dristig disse Sætninger paa vor Daab, og frygt aldrig for, jeg skal kalde dig til Regnskab for Andet end for Anvendelsen!

Loke. Ja, jeg veed nok, du troer at kunne bevise Djævelens Tilværelse, men gjør det, om du kan!

Præsten. Nei, jeg vil ikke; thi forgaaer han i Dag eller i Morgen, skal det være mig usigelig kjært, men jeg troer, med alle Christne, at han er ikke forgaaet endnu, og 245vil du erklære det for Løgn, da glem ikke Beviset for, at der enten aldrig har været en Djævel til, eller at han virkelig forgik, da hans Nærmeste i Adresse-Avisen kundgjorde hans Død for fraværende Slægt og Venner, frabedende sig al Condolence, som kun vilde forøge deres billige Sorg!

Loke. Naar jeg ikke spotter, skulde du dog vogte dig for at friste mig dertil, især hvor Leiligheden er saa indbydende, da det dog unægtelig er comisk nok, at man skal troe paa Djævelen, for at blive et Guds Barn.

Præsten. Spot kun du saameget du lyster, men bie helst, til du finder en Troesbekjendelse, hvor Djævelen regjerer i den fjerde Artikel, og glem for Alting over din Lystighed, ikke det strænge Beviis, du unægtelig skylder Kirken for, at den, ved at forudsætte Djævelens Tilværelse, forudsætter Noget, som ei kan være, altsaa heller ikke er til!

Loke. Ja, hvad er da vel Djævelen i Grunden?

Præsten. Du veed nok, der staaer skrevet: han er en Løgner af Begyndelsen; men hvad Grund-Løgneren i Grunden er, befatte vi os slet ikke med at udgrunde, og veed du ikke engang, hvad Kirken forstaaer ved Djævelen, da taler du jo i Taaget, naar du paastaaer, det kan umuelig være til, som du ikke veed hvad er. Det er aabenbar her slet ikke Spørgsmaalet, hvilken Forestilling denne eller hiin Christen gjør sig om Djævelen, men kun, hvad den christelige Kirke ved Daaben udsiger og fordrer udsagt om en saadan. Alt hvad der for hele Menigheden ligger i at forsage Djævelen, med alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, det er jeg pligtig til at indrømme og vedstaae paa den christelige Kirkes Vegne; men meer ikke heller; thi Ordet Djævel har for den Ulærde ved Daaben 246ingen anden Mening, end en, aandelig talt, personlig Fjende ad den christelige Tro og det christelige Liv, hvem alle Christne skal erklære Krig, og undflye alt Samfund med; eller tør du paastaae, der ligger mere i Djævle-Undsigelsen ved Daaben?

Loke. Det vel ikke, men jeg mener, det er ogsaa allerede meer end Nok!

Præsten. Ja visselig, langt mere end Nok, dersom du virkelig kan bevise, at den christelige Tro og det christelige Liv enten aldrig har havt, eller nu dog ei længer har en saadan aandelig, personlig Fjende; men, i

modsat Fald, er Det, Kirken i denne Henseende fordrer, unægtelig saa lidt som mueligt, og egenlig kun en Paamindelse om hvad der ligger i Troes-Bekjendelsen; thi er Jesus Christus virkelig vor aandelige Herre, da skal hans aandelige Fjende unægtelig ogsaa være vores, og enhver Forbindelse med denne er et Forræderi, der gjør os til troløse Tjenere. Vil du nu angribe Kirken for Djævl-Undsigelsen, da maa du enten paastaae, at Jesus Christus, som vor Herre og Konge, ingen aandelig Fjende har, eller at der er en væsenlig Forskjel mellem Christi og Sandhedens Fjende, eller endelig, at Sandheden ingen Fjende har, og du maa nu selv afgjøre, hvilken af disse Sætninger du finder lettest eller dog ei aldeles umuelig at bevise.

Loke. Gid du sad paa Bloksbjerg med dit kjedsommelige Ordkløverie!

Præsten. At det maa være kjedsommeligt, forgjæves at lede om de Beviser, man har pralet af at have paa rede Haand, det indseer jeg fuldelig, og maa i den Henseende beklage dig, men du burde ogsaa være billig nok til at indrømme, at saavel jeg som Kirken kun i al Uskyldighed har foranlediget dit store Vanheld; thi hvorfor betænkte du ikke, at du, ved at nægte Tilværelsen af den Djævel, ²⁴⁷Kirken undsiger, i alt Fald aandelig tilintetgjorde dig selv; eller kan du ikke dog nok forstaae, at er du, aandelig talt, Noget, da har jo Kirken i det mindste i dig en Djævel, hvem den, for at bestaae, nødvendig maa forsage, med alle hans Gjerninger og alt hans Væsen! Om du altsaa ogsaa beviste, at Kirken ingen anden personlig, aandelig Grund-Fjende havde end dig, saa var dog den Djævels Tilværelse, vi undsige, lige vis, og naar du endvidere beviste, at det dog kun var en ussel Tilværelse, knap værd at nævne, da var det aabenbar kun dig selv og ei Kirken du dermed beskjemmede; thi du beviste dermed kun, hvad vi gjerne indrømme, at du var en arm Djævel.

Loke. Kunde det da, elendige Sophist! ogsaa være mig, der foer i Genezareths Sviin?

Præsten. Vel mueligt, thi hans Navn var jo Legio; men det paastaaer Kirken ikke, da den blot vilde gjøre dig det paa en fornuftig Maade indlysende, at, saalænge den christelige Tro og Kirke aandelig bestrides af en Person, saalænge har de, og Christus i dem, unægtelig en Grund-Fjende: en Djævel, som skal undsiges, og som deres nærværende Modstandere maae finde sig i selv at udgjøre, naar de nægte Tilværelsen af Kirkens Grund-Fjende i en høiere Orden.

Loke. Og bevises saa herved i det Høieste meer, end at jeg har feilet i Udtrykket, og skulde spurgt, om man, overeensstemmende med Sandhed, kan tillægge Sandheden en Grund-Fjende, som den ikke har, eller indrømmer du maaskee, at der er en væsenlig Forskjel mellem Kirkens og Sandhedens Grund-Fiende?

Præsten. Spørger du mig virkelig, om jeg ikke nok foreløbig vil indrømme, at Christendom er Løgn, som den jo maatte være, naar Christus ikke var den lyslevende Sandhed i egen guddommelige Person, eller naar den ²⁴⁸ubetinget adskilte sig fra Noget, der ei var Sandheden fiendsk? Nedstem dog endelig engang dine sværmeriske Forestillinger om christelig Præste-Dumhed, og glem for Alting ikke, at da du nu har maattet indrømme, at den Djævel, Kirken undsiger, virkelig er til, og maa nødvendig undsiges og bestrides, naar Kirken skal bestaae, da paaligger dig Beviset for, enten at Sandhed ingen Grund-Fjende har, eller at Sandhedens og Kirkens Grund-Fjende dog ikke er een og den Samme! Hvilken af Delene trøster du dig nu til videnskabelig strængt at bevise?

Loke. Da al Bestridelse af Sandhed nødvendig maa reise sig af Forblindelse og Misforstand, og Kirken jo paastaaer det Modsatte, maatte vel ogsaa begge Dele lade sig bevise; men det turde falde for vidtløftigt, og behøves ikke, før du har besvaret mine andre to vigtige Indvendinger mod den nærværende Kirkes Storpraleri og selvgjorte Guds Rige i Troen eller i Indbildningen.

Præsten. Nei, ikke saa! reen Fod at gaae saavel som at staae paa! Reiser virkelig, i Grunden, al Strid mod Sandhed sig af Forblindelse og Misforstand, da er ikke alene Christendommen forkastelig, men al vor Tale om aandelig Sandhed latterlig; thi har Gud ikke havt mere Kjærlighed til Sandhed, end at han skabde Løgn til dens Plage, da er det jo latterligt, at vi vil være mere sandhedskjærlige end vor Skaber, og du er da en stor Nar, som vil bestride den christelige Kirke i Sandheds Navn, der jo, efter dine Grundsætninger, godt kunde være guddommelig, fordi den lod lidt Løgn løbe med.

Loke. Skammelig Fordreielse, som i det Høieste lader sig undskylde med Kirkens indskrænkede og anthropomorphistiske Begreber om Gud! Naar har jeg sagt, at Sandhed og Løgn er i Grunden Eet og det Samme?

²⁴⁹Præsten. Enten ere de dog vel i Grunden Eet og det Samme, eller to med hinanden i al Evighed uforenelige Ting af modsat Oprindelse, og du maa jo da enten paastaae, at der i Grunden, ingen Løgn eller vitterlig Sandheds-Fornægtelse er til, eller at Gud er i Grunden ligesaavel Løgnens som Sandhedens Fader og Grundaarsag, og hvilket vælger du nu?

Loke. Naturligviis det Første.

Præsten. Saa er du jo moden til Daarekisten, og maa paastaae, at mellem alle de Meenedere, der har været i Verden, vidste ikke en Eneste selv at han løi, eller kan du nægte, at naar blot en Eneste har løiet vitterlig, da var han, om ingen Anden, Sandhedens Grund-Fjende?

Loke. Velan, du Ord-Kløver! saa indskrænker jeg min Paastand dertil, at Kirkens og Sandhedens Grund-Fjende er ikke Een og den Samme.

Præsten. Det takke vi dig ikke for, men bemærke, at du, ved at laste den christelige Kirke for sin, i Sandheds-Tjeneste nødvendige, Undsigelse af Sandheds Fjende, har beviist, at du enten staaer i Pagt med Sandheds Grund-Fjende, eller er dog saa rædsom behersket og forblindet af ham, at du trænger høit til Lys og Hjelp fra Kirken, istedenfor at du vil oplyse eller kuldkaste den.

Loke. Det leer jeg kun ad; thi, lad være, jeg nu indseer, det gaaer ikke an at nægte en Grund-Løgners aandelige Tilværelse, saa veed jeg dog, det var af reen Sandheds-Kjærlighed jeg faldt i den Vildfarelse, og er lige fuldt meget for fornøftig til at være et Klokke-Faar i den Hjord, der nuomstunder gnaver Lyng paa Kirke-Fælleden, og drømmer dog om at ligge i skjønne Græs-Gange.

250Præsten. Ret saa! nu kjender jeg dig igjen, og vilde du lyde mit Raad, skulde du aldrig forlade den overgivne Lystighed, der falder dig saa naturlig; thi den alvorlige, philosophiske Mine klæder dig ligesaa flaut, som dit Bededags-Ansigt er modbydeligt. Da du imidlertid i Dag har paalagt dig den Bod, at synes alvorlig, faaer du vel lade Spasen fare, og bevise, om du kan, at Kirkens Grund-Fjende umuelig kan være den Samme som Sandhedens.

Loke. Det gjør jeg ogsaa, naar jeg beviser, at Kirken lover en Umuelighed, lover Salighed blot for Troen, og forpligter ei engang sine Medlemmer til et dydigt Levnet, hvad unægtelig er Tilfældet, saalænge den udraaber, at hvo som troer og bliver døbt, skal blive salig, men hvo som ikke troer skal fordømmes. Denne ligesaa ufornuftige, som menneskefjendske og moralsk fordærvelige Tale vil du dog vel ikke forsvare.

Præsten. Kirken vil jeg, med Guds Hjelp, forsvare, men ingenlunde den Daarskab og de Laster, dens Fjender falskelig tillægge den, heller ikke alle de Døbte, hvoriblandt der visselig er mange, som gjør sig de allerdaarligste og bespotteligste Tanker om Troen, og om Livet i Christi Samfund. Hvad er det altsaa egenlig, du vil angribe: enten den Mening, du og andre kan forbinde med Ordene, du lagde Kirken i Munden, skjønndt den ikke bruger dem ved Daaben, eller Kirkens stadige og nødvendige Paastand, at hvem der i Sandhed har den til Bekjendelsen svarende Tro, og vil forsage Djævelen, som Troens og Sandhedens Grund-Fjende, med alle hans Gjæringer og alt hans Væsen, at enhver saadan Troende gjenfødtes ved Daaben til et Guds Barn, med Synds-Forladelse, og Arve-Ret til det evige Liv i Guds Rige? Kun det Sidste har Kirken at forsvare, og kan du nu virkelig bevise, at Daaben ei har 251denne guddommelige Kraft, eller at Kirken, ved denne sin Forsikkring, aabner sit Himmerigs Dørre for dem, der vil tjene Djævelen istedenfor Gud og hans Eenbaarne?

Loke. Jeg mener, at de saakaldte Gjenfødtes aabenbare Vandring i det gamle Skind er Beviis nok for, at Vandet ei kan udrette saa store Ting, som jo selv Morten Luther indrømmer, og i Øvrigt fattes der dog ved Daaben unægtelig den høitidelige Forpligtelse til Moralitet, som maa kræves i Sandhedens Troes-Samfund, ligesom ogsaa Troen tillægges en Trolddoms-Kraft, den, som en blot Mening, umuelig kan have.

Præsten. Nei, nu bliver du snart baade for grov til at lyve, og for dum at tale med; thi Morten Luther har dog vel ikke nægtet Vandet Trolddoms-Kraft, uden for at hævde Guds Aand og Ord ved Daaben Skaber-Magten, som dem tilkommer, og naar har Kirken enten sagt, at den kunde inddøbe Troen i Folk, som ikke havde den, eller at en Tro, som var et blot koldt Bifald, hvori Hjertet ei tog Deel, havde det Mindste at betyde?

Naar vi altsaa fraregne dine vitterlige Fordreielser, som du helst maatte ønske, vi vilde tie til, bliver blot den Indvending tilbage, at Kirken, efter din Mening, ikke forpligter sine Børn udtrykkelig til Moralitet; thi hvad Troen og Daaben kan virke, veed naturligviis Ingen, uden hvo som troer og bliver døbt, eller kan du virkelig bevise, enten at de ikke virke et levende Saligheds-Haab, eller at dette Haab er skuffeligt?

Loke. Strængt bevise lader det sig vel ikke, men det er dog høist rimeligt, og, i alt Fald, er det jo, efter din egen Bekjendelse, nok, naar der er eet Beviis paa, at eders christelige Kirke-Samfund ei falder aldeles sammen med hvad Sandhed maa fordre!

252Præsten. Ja naar; men det er Sagen, at naar du ikke kan afbevise vor nødvendige Paastand, at Kirkens og Sandhedens Fjende er een og den Samme, da sværge vi aabenbar, ved at forsage Djævelen, med alle hans Gjæringer og alt hans Væsen, høitidelig til Sandheds Banner, og hvem der uindskrænket hylder og følger Sandhed, uden al Forbindelse med Løgn og Ondskab, er dog vel moralsk, eller kunde dog godt, hvis Moralitet skulde betyde noget Andet, uden den indgaae i Guds Rige. Desuden veed du dog vel, at vi, i vor anden Troes-Artikel, erklære vor Herre Jesum Christum for al Jordens Dommer, altsaa for den guddommelige Retfærdighed i egen Person, og at vi, i vor tredie Artikel, bekjende Tro paa Guds Aand som den personlige Hellighed, der helliggjør vort Kirke-Samfund, og at Hellighed er moralsk Fuldkommenhed, veed du jo ogsaa, og en splittergalere Indvending mod vor christelige Kirke kunde du da umuelig gjøre, end den, at et Samfund, der høitidelig erklærer al Løgn og Ondskab Krig, og trøster sig ene ved sin levende, kjærlige Forbindelse med Sønnen og Aanden, som den guddommelige Retfærdighed og Hellighed i deres frikjendende og helliggjørende Kraft, at det Samfund ikke udtrykker Forpligtelsen til et helligt Liv og Levnet!

Har du noget herimod at indvende, eller veed du meer?

Loke. Sæt, at jeg intet Andet havde herimod at indvende, end at det kun rimer sig slet med eders bekjendte Hoved-Lærdomme om Treenighed og Forsoning, saa var det dog vel Nok, da Sandhed jo ikke kan modsige sig selv, eller har den lutherske Kirke maaskee opgivet sine Grund-Dogmer?

Præsten. Theologien har Dogmer, (Lære-Sætninger) men Kirken har ingen, uden forsaavidt den har en theologisk Høi- Skole, i sig selv har Kirken, som et Troes-Samfund, 253og et aandeligt Guds Huus, kun Tro og Haab og Kjærlighed, med dertil svarende Naade-Midler, og staaer kun til Regnskab for hvad den i Troes-Bekjendelsen og ved Naade-Midlernes Brug levende udtrykker.

Loke. Hvad skal jeg vel lære af saadanne Udflugter?

Præsten. At undflye unyttig Kiv, uden at vige et Haars-Bred fra Sandhed; thi det er jo vist, at Spørgsmaalet om Treenighed og Forsoning kun vedkommer Kirken, forsaavidt den virkelig af sine Medlemmer fordrer Tro derpaa, det er jo ogsaa vist, at Kirken hverken i sin Troes-Bekjendelse bruger disse Ord, eller fordrer dem af de Christne ved Naade-Midlernes Annammelse, og det er jo endelig noksom vitterligt, at Theologerne herom til alle Tider have fordybet sig i dunkle og ufrugtbare Grublerier, som det maa blive deres egen Sag at forsvare. Hold dig derfor her smukt til hvad du kan bevise, Kirken vedkjender sig, og afgjør Resten med Theologerne, om du kan lokke eller true dem til at disputere med dig om Skriften og Dogmatiken! Vi bekjende Tro paa Gud Fader, Guds Søn Jesus Christus, og den Hellig-Aand, vi døbe i Deres Navn, og skal vedkjende os Alt hvad deri ligger, og deraf flyder; men med de theologiske Gjætninger eller Grublerier om det indbyrdes Forhold i den os ubegribelige Guddom, har Kirken intet at gjøre, med mindre de aabenbar er uforenelige med dens Tro, i hvilket Tilfælde den høitidelig udelukker og forkaster dem. Mod Brugen af Ordet Tre-Enighed til at betegne den gaadefulde Trehed i Guddommen, kan Kirken saameget mindre have Noget at erindre, som den, i det Mindste hos os, selv i Forbigaaende bruger det, men af dets flere muelige Bemærkelser er aabenbar kun det den kirkelige, som svarer til Kirkens Bekjendelse ved Daaben. Af Skade bør man blive klog, og lade Theologien bære sin egen Byrde, men Alt hvad du kan bevise, enten 254ligger i vor Troes-Bekjendelse, eller forudsættes af den, det skal Kirken tilsvare, saa, dersom du kan bevise, at Sønnen og Aanden ei er vitterlig deelagtige i Faderens Guddom, eller værdige Gjenstande for vor Tilbedelse og Tillid, da har du visselig afbeviist den christelige Troes Sandhed.

Loke. Altsaa forkaster du den Athanasianske, og sagtens tillige den Nicæniske Troes-Bekjendelse?

Præsten. Hvad Athanasius og de Nicæniske Fædre troede, maatte de naturligviis selv bedst vide, og deres Bekjendelse deraf var det latterligt at forkaste; men det er jo soleklart, at enten skal enhver Christens Troes-Bekjendelse aldeles sammensmelte med Kirkens Almindelige og Oprindelige, eller ogsaa det er aldeles en Privat-Sag; thi en enkelt Christen eller et Sæt Theologer har dog vel hverken Kald eller Ret til at fordre en anden christelig Tro af Menigheden, end den, Kirken, i Christi og Apostlernes Navn, forkynder! Enten er der altsaa slet ikke mere i den Athanasianske og Nicæniske, end i den Apostoliske Bekjendelse, eller ogsaa det mere er Kirken uvedkommende; den første Mening har i mange hundrede Aar været den herskende, og, under den Forudsætning, har man nævnet hine Privat-Bekjendelser, som skarpere Udtryk af hvad der unægtelig laae i den Apostoliske; men for Øieblikket hersker den Mening jo blandt Theologerne, at hine Bekjendelser udtrykke meer end den Apostoliske, og Kirken, der ei maa indlade sig i unyttig Tvist, indskrænker sig da naturligviis til den Apostoliske Bekjendelse, som den Eneste der har Fordring paa Almeen Gyldighed. Hvor enten den Nicæniske eller nogen anden Privat-Bekjendelse er blevet gjort til Daabs-Vilkaar, der har man unægtelig forpligtet sig til at bevise Sammes fuldkomne Overeensstemmelse med den Apostoliske, men hos os, veed du vel, det er saa langt fra, at end ikke 255nogen anden Bekjendelse end den Apostoliske er nævnet ved vor Guds-Tjeneste, og i vore Børne-Bøger, saa hos os er alle Privat-Bekjendelser, som det sig bør, henlagde til de kirkehistoriske Acter, hvor de er paa deres rette Hylde.

Loke. Jeg mener dog, at saavel den Augsburgske Confession, som Danske Lov lærer noget ganske Andet?

Præsten. Hvad siger du da om det Tridentinske Conciliums Acter, den Romerske Catechismus, og Bullen Unigenitus? Bevise de maaskee ogsaa, at den christelige Kirke skal tilsvare Alt hvad der staaer i dem, eller kan du ikke dog nok begribe, at en Christen har slet intet med en Stats Lære-Forskrifter at gjøre, med mindre han vil være Lærer i Statens Tjeneste, eller dog sikker paa, som Lærer, at blive verdslig uanfægtet! Hvor enten geistlig eller verdslig Øvrighed har taget sig den Frihed at gjøre deres egne Meninger til Troes-Artikler, der er den christelige Kirke kun modsigende tilstæde; men uagtet jeg ikke troer, det kan besvære nogen Christens Samvittighed at underkaste sig Danske Lovs Lære-Forskrifter, turde jeg dog ligesaa lidt erklære dem for christelige Troes-Artikler, som paastaae, at Nogen var slettere Christen end jeg, blot fordi han misbilligede Noget i disse eller andre Lære-Forskrifter, som intet Krav have enten paa Ufeilbarhed, eller christelig Almeen-Gyldighed. Vilde jeg paastaae, at der var ingen Christendom udenfor Danmark, eller at dog Ingen var Christen, uden hvem der i Eet og Alt tilegnede sig den Augsburgske Confessions Lærdomme, da kunde du jo binde Munden paa mig, blot ved at spørge: om der da heller ikke var Christne til, før Aar 1530, og du maa da naturligviis ogsaa, i Talen om Christendom, enten forudsætte, at vore symboliske Bøger ere et

reent Udtryk af den Apostoliske Christendom, eller holde dig udelukkende til denne; thi om du ti Gange kunde bevise, at der stod noget 256Uforsvarligt i den Augsburgske Confession, eller i Danske Lov, saa havde du jo dermed paa ingen Maade beviist Noget mod den christelige Kirke, der er ældre end Begge, og som aldrig har udgivet dem enten for Herrens Ord eller for apostoliske Værker!

Hvad altsaa Tre-Enigheden angaaer, da hold dig smukt til hvad Kirken ved Daaben kræver og udsiger, og beviis, om du kan, enten at der ikke er Tre, som vidne i Himmelen : veed guddommelig af sig selv at sige, eller at Sønnen og Aanden ei har deres Guddoms-Kilde i Faderen, og er altsaa i Grunden Eet med Ham; beviis Eet af To, eller tilstaae, at du kan ikke afbevise den christelige Kirkes Udsagn om Guddommen!

Loke. Jeg gaber, som du seer, ved dit behagelige Selskab, og har naturligviis ikke hørt det Halve af din uforlignelige Distinction, men haaber dog, du indrømmer, at enten man tager det paa Langs eller Tværts med de Tre, der skal have guddommelig Selvbevidsthed, Rige, Magt og Ære, løber det dog ud paa en dygtig Urimelighed, og smager mærkelig ad det gamle Hedenskabs Fleerguderie, saa jeg kan sagtens indrømme, at vi kjende alt for lidt til Guddommens Væsen, til strængt at kunne afbevise enten den ene eller den anden urimelige Forestilling om et guddommeligt Fæledsskab, og en heel eller halv Udskiftning.

Præsten. Din Spot er, som du veed, aldeles spildt paa mig, som deri bestandig kun opdager og anmærker din Forlegenhed, og en mig kjær Stadfæstelse paa det apostoliske Ord, at vi kan slet Intet imod Sandhed; men tænk du, jeg vil indrømme dig, at den christelige Tro om Guddommen er urimelig, da tager du mærkelig Feil; thi vel gjør det her i Grunden slet intet til Sagen, hvad vi finde rimeligt; men det er jo dog aabenbart, at have alle 257Hedninger drømt om en Flerhed i Guddommen, da beviser det netop, at en saadan Flerhed ikke synes det naturlige Menneske urimelig, men høist rimelig, og naar man derfor kalder det urimeligt, at der er en Tre-Foldighed i Guddommen, maa det rimeligviis komme af, at det sande Forhold i Guddommen, som al Grund-Sandhed, nødvendig maa være dem, der elske Vildfarelsen, modbydelig. De selvgjorte Philosophers Fornemhed i denne Henseende er saameget latterligere, som alle deres Systemer, selv de atheitiske, forudsætte Flerhed i Guddommen, og udmærke sig kun heri fra Christendommen, ved at gjendrive og nedrive sig selv, eller er det ikke ganske klart, at naar man erklærer Menneskene for frie, selvstændige Personer, da erklærer man dem for ligesaamange guddommelige Personer, som da enten maae være Sønner af en Gud-Fader, eller af en Gud-Ingenting!

Loke. Kun ikke saa høitrvædende! Lad længe nok saa være, at man, med Hensyn saavel paa den speculative Philosophies som paa Folke-Troens Historie, kunde tvistes i det Uendelige om, enten det var rimeligt eller urimeligt, at antage en Flerhed i Guddommen, saa bliver det dog lige vist, at Urimeligheden forener sig med Umueligheden i jeres Præstesnak om Guds Søn, som blev korsfæstet, om den Hellig-Aand, der kom øiensynlig som en Due, og om Tilregnelsen af Guds Søns Straf og Fortjeneste til jeres Syndsforladelse og Salighed. Jeg mærker nok, du vilde gjerne dække dette ømme Sted med en høitrvædende Disputats om Vidnerne i Himmelen, men det er bedst, at blive ved Jorden, hvor vi veed bedst Beskeed, og siig mig derfor reent ud: om din christelige Kirke troer eller ikke troer, at nogle forvorpne Krabater slog Guds Søn ihjel, og at man kan blive salig ved at troe, det er ganske rigtigt, 258og skulde være saa, for at Gud Fader kunde blive forligt med Verden?

Præsten. Det skulde altsaa være Grundskuddet for Kirke-Skibet! Velan! lad os først see, hvorvidt det rammer, thi hvad der gaaer udenom, gjør naturligviis ingen Skade, men kun blind Allarm.

At Guds Søn, Jesus Christus, var et virkeligt Menneske, og kunde altsaa, naar han selv vilde, ligesaavel korsfæstes som halshugges, det troe og bekjende vi vist nok; men at det ikke lader sig afbevise, har du alt maattet indrømme, og dermed er den Sag afgjort, indtil du kan besinde dig paa et Beviis enten for Umueligheden deraf, eller for at Jesus blev korsfæstet mod sin Villie.

Om den Hellig Aands-Aabenbarelse, under en Dues, eller under glødende Tungers Skikkelse, er det jo latterligt at tvistes; thi naar der er en Hellig-Aand, som har alle Skikkelser i sin Magt, da kan Han naturligviis ogsaa paatage sig hvad Skikkelse Han vil, og det vilde nok blive dig ligesaa vanskeligt at bevise, at Due-Skikkelsen var Ham uværdig, naar Han synlig vilde neddale paa Frelseren, som at Tunge-Skikkelsen var det, naar Han vilde være en Guddoms-Røst paa Apostlernes Læber; men hvorvidt nu disse Aabenbareelser virkelig fortælles i Bibelen, det er, som du nok veed, et bogligt og videnskabeligt Spørgsmaal, som jeg rigtignok anseer for let, men som dog mange lærde Mænd erklære for uhyre vanskeligt, og Saameget er vist, at hverken den Apostoliske Troes-Bekjendelse, eller Døbe-Ordet afgjør Noget herom. Før du altsaa kunde anfægte disse Aabenbareelser, som noget Uforsvarligt i den christelige Kirke, maatte du først bevise, at de virkelig fortælles i Bibelen, og at Kirken, ved sit Udsagn om Bibelen, gjorde Troen derpaa til Saligheds-Vilkaar, og kan du ikke det, 259bliver din Spas herover en, den christelige Tro og Kirke uvedkommende Sag, mellem dig og os strænge lutherske Theologer, som paastaae, det er klogest at tage og troe Bibelen paa Ordet, hvorom jeg imidlertid ei vil tvistes med dig eller med nogen Vantroende; thi det følger af sig selv, at var Bibelen kun en gammel Jøde-Bog, ligesom Talmud, da var det dumt, om end ikke at tage, saa dog at troe den paa Ordet.

Det Eneste her altsaa kan være Tale om, er Jesu Døds og Fortjenestes Virkning til Christnes Saliggjørelse,

eller, med de sædvanlige Udtryk, om Jesu Forsonings-Død, og Retfærdiggjørelsen uforskyldt af Guds Naade, ved Troen derpaa, og i den Henseende er det dig, som, før du, paa Grund heraf, laster Christendommen, maa vise, at det virkelig er den christelige Kirkes Paastand; thi vel anseer jeg, for min Part, den Augsburgske Confessions Lærdom om Retfærdiggjørelsen baade for grund-bibelsk, ægte christelig, og, i det mindste paa denne Side Domme-Dag, uigjendrivelig; men min lutherske Overbeviisning er naturligviis ingen Rette-Snor for hele den christelige Kirke, og da jeg dog ikke godt kan skille Noget fra min Tro, som er sammensmeltet med den, seer jeg helst, at en Anden kundgjør, hvorvidt den christelige Kirke levende vedkjender sig Troen paa Christi Døds Kraft og Virkning.

Loke. Idel Udflugter, som røbe, at du selv føler, eders egenlige Tro er uforsvarlig; thi som Lærer i Menigheden maa du vel selv vide, hvad Kirken paastaaer.

Præsten. Vist nok veed jeg det, men du burde unægtelig ogsaa vide det, før du kalder Paastanden uforsvarlig, og siig mig nu, om du har hørt Kirken i denne Henseende fordre mere af de Christne end Tro paa det Christi Ord, at Han hengav sit Legeme for dem, og udøste sit Blod til deres Synders Forladelse, eller om 260det er disse Ords Sandhed du tiltroer dig at kunne afbevise?

Loke. Om det første kunde være meget at sige, naar jeg ikke var saa stor en Hader af Sophisteri og Vidtløftighed, men naar der skal skilles saa skarpt imellem hvad Kirken siger og ikke siger, maa den dog vel ogsaa svare til sine Ord i allerstrængeste Forstand, eller skal den maaskee have Lov til at fortolke dem efter eget Tykke?

Præsten. Kom til Andre med saadanne Spørgsmaal, og ei til mig, som her ovenikjøbet intet hellere ønsker, end at du maatte endnu finde mere udsagt i Ordene end jeg!

Loke. Velan! Naar det da skal have noget at betyde med Christi Død for dem der troe paa ham, og hans Blods Udgydelse til deres Synders Forladelse, da maa derved jo nødvendig menes, baade at de Christne skal betragte Christi Død som deres egen, og at han leed i Døden en Straf, de ved deres Synder havde fortjent, men nu, for hans Blods Udgydelses Skyld, skal undgaae. Tør du nægte det?

Præsten. Jeg vil ikke nægte det, og bekjender gjerne, at, efter min Overbeviisning, maae alle Christne komme til at finde denne Mening i Ordene; men derfor tør jeg ikke paastaae, at alle Christne, uden Undtagelse, skal finde meer deri, end, hvad der udtrykkelig siges, at det var ikke for sin egen, men for sine Troendes Skyld, vor Jesus døde, og at denne Hans Død var Vilkaaret for den Synds-Forladelse, vi i vor Troes-Bekjendelse ophøie, og i Daaben annamme. Kan du derfor ikke godtgjøre, der udsiges meer i Ordene, maa du holde dig dertil, og hvorledes vil du nu kunne bevise, at det ikke er sandt: at Christi, Guds Søns, frivillige Død ikke kan udvirke hans Troende Synds-Forladelse! Dette, 261og intet Mindre, maatte du imidlertid bevise, naar du skulde indfrie din fjendtlige Paastand, at Kirken ved Korset farer med Usandhed.

Loke. Du tør altsaa ikke forsvare den evangelisk-lutherske Kirkes Grund-Lærdom om Fyldestgjørelsen og den indbyrdes Tilregnelse mellem Frelseren og hans Troende?

Præsten. Hvor tit skal jeg sige dig, at Lærdom og Lære-Sætninger har hjemme i Skolen og ei i Kirken! Er du virke lig saa tykhovedet, at du ikke kan begribe, at hvad Kirken siger, det siger den til Alle, og det maa kunne fattes eens af Alle, da det skal troes til et evigt Liv; men at hvad der udvikles i Skolen, det udvikles for dem, der kan nemme det, til timelig Oplysning og stykkeviis Erkjendelse, uden at Nogen bliver derfor enten bedre eller slettere Christen, da det om Lærdom og Indsigt altid maa hedde i Kirken, som de Gamle sagde: hvem der samler mest, haver Intet tilovers, og hvem der samler mindst, fattes ikke; Gaverne ere forskellige, men Aanden er den samme: een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og alles Fader, som er i, og med, og over Alle! Kan du virkelig ikke fatte Saameget, og begribe, at en ordenlig Præst maa skjelne skarpt imellem hvad han paa Kirkens og den hele Menigheds Vegne skal bekjende og uindskrænket forsvare, og hvad han, som Skrifteklog, finder sig overbeviist om, og vedkjender sig, til man kan overbevise ham om Feiltagelse; kan du ikke begribe det, da er du, sandt at sige, før dum, til videnskabelig at tvistes med, og allermindst kan jeg da med dig afhandle saa fiint et philosophisk Spørgsmaal, som det, der bringes paa Bane, naar det skal undersøges, hvorvidt de lutherske Theologer kan forsvare deres Udvikling af Retfærdiggjørelsen for Jesu Skyld, en Udvikling, der, efter min Overbeviisning, er i det Hele mesterlig, men som jo kunde være saare mangelfuld, uden at man derfor med Føie kunde indvende eet Ord mod den Tro, at Synds-Forladelsen er en Virkning af Christi frivillige Død, som er Alt, hvad Kirken herom paastaaer. Er du imidlertid vis paa, at kunne afbevise den lutherske eller paulinske Lære-Sætning, saa siig mig nu først ret klart, hvorledes Skabningens Personlighed forholder sig til Skaberens; thi det, veed du nok, maa først grundig oplyses, før der kan gøres nogen grundet Indvending mod den gjensidige Tilregnelse, som vi ganske rigtig lære i fuldeste Udstrækning, men, vel at mærke, som Noget, der kun kan finde Sted ved frivillig Bestemmelse paa begge Sider: paa Synderens saavel som paa Frelserens, og fuldkommes først, naar Begge i Kjærlighed sammensmelte til een moralsk Person!

Loke. Slidder-Sladder tilhobe, eller bliver ikke dog Mening, saavel i Kirken som i Skolen, at I Christne faaer Synds-Forladelse, ikke fordi I forbedre jer, men fordi jeres Frelser lod sig korsfæste, og at I blive salige,

ikke fordi I ved et dydigt Levnet har gjort jer værdige til Lyksalighed, men ene og alene fordi det skal behage Faderen at gjøre dem salige, som troe paa den Korsfæstedes igjen Opstandnes Navn, og er dette dog ikke ligesaa oprørende i moralsk som i filosofisk Henseende?

Præsten. Jo, ganske rigtigt: den christelige Kirke maatte jo gjøre sig selv til Løgner, om den først vilde forsikre de Troende om, at de ved Daaben erholdt Synds-Forladelse og Børne-Ret til Guds Rige, og siden erklærede, at de selv skulde bøde for deres Synder, og skaffe sig Ret til Himmerig med deres gode Gjerninger, og Selv-Modsigelsen vilde være dobbelt, aldenstund, efter Christi Evangelium, et helligt og Gud behageligt Liv kun kan 263føres af dem, der ved Troen og Daaben ere blevne igjennfødte og fornyede, da kun de drives af Guds Aand og ere Hans Børn; thi maa man have Synds-Forladelse og Børne-Ret, før man kan begynde et helligt og christeligt Liv og Levnet, da er det indlysende, at man ikke ved et Saadant kan erhverve hvad Det i alle Maade forudsætter. Selv naar du siger, at denne Tro er ligesaa oprørende i moralsk, som i filosofisk Henseende, maa jeg jo paa en Maade give dig Ret; thi den er vist nok ligelidt oprørende i begge Henseender, undtagen for dem, hvis taabelige Stolthed oprøres ved den Tanke, at Syndere enten maae uforskyldt benaadnes, eller uundgaaelig fordømmes, en Tanke, jeg dog mener er saa strængt filosofisk rigtig og beviislig, som nogen det kan være.

Loke. Dog vel kun, naar man vil indrømme jer, at Synd er Andet end en nødvendig Følge af Sandselighedens Overvægt over Fornuften?

Præsten. Nei, det forstaaer sig selv; kan du bevise, at Gud er i Grunden den eneste Synder, som Han nødvendig maatte være, naar han havde skabt os saaledes, at vi nødvendig maatte synde, da er det naturligviis ikke os, men Ham, der trænger til Synds-Forladelse, og da er Christendommen afbeviist; men da Synd nu kun er hvad der strider mod Guds Villie, og Gud umuelig kan fristes til at stride mod sig selv, eller tage for godt hvad der strider mod Hans Villie, saa turde den Paastand være en Smule latterlig, og gik i Grunden ud paa, at Gud var en Djævel, og Himmerig et Helvede, hvor den indvortes Strid, som er vor Plage, ret egenlig havde hjemme. Desuden har du dog vel ikke allerede glemt, hvad jeg før anmærkede om Uforeneligheden af Sandhed og Løgn, der skaber det bundløse Svælg mellem Godt og Ondt, eller trø264ster du dig maaskee nu til at bevise, at Sandhed og Løgn er i Grunden Eet og det Samme?

Loke. Kun ikke saa fornem, min umaadelig strænge Logiker, som dog ikke tager i Betænkning, paa den hellige Kirkes Vegne, at erklære Brødet for Kjød, og Vinen for Blod, og et Legeme for allestedsnærværende, hvad, efter min ringe Forstand, dog forudsætter et temmelig venligt Forbund mellem Bekræftelsen og Benægtelsen af eet og det samme, altsaa, efter din egen plumpe Tale-Brug: mellem Sandhed og Løgn; eller er du maaskee, med al din lutherske Orthodoxy dog i Grunden Krypto-Kalvinist!

Præsten. Nu forstaaer jeg dig først: det er den hellige Nadver, du spotter med, og Herrens egne Ord ved dens Indstiftelse, du erklærer for løgnagtige! Men, naar saa er, naar Jesus Christus selv staaer for dig som en Løgner og Bedrager, hvortil da de mange Omsvøb, og de store Komplimenter, hvormed du overøser ham? Anseer du det virkelig for saa guddommeligt, at knytte sin levende Ihukommelse til en haandgribelig Løgn, eller kan du nægte, at Kirken, i Henseende til Nadveren, saa aldeles indskrænker sig til Herrens egne Ord, at, farer den i dette Stykke med nogen Usandhed, kommer det aabenbar af den Ærbødighed for Stifterens Ord og Vidnesbyrd, som nødvendig maa findes i det christelige Troes-Samfund?

Loke. Elendige Udflugter! Hvor tit har du ikke mindet mig om, at det er den nærværende christelige Kirke jeg har at bestride, og at, er dens Ord uforsvarlige, da er det i Grunden ligegyldigt, hvorfra den har dem, efterdi Sandheden umuelig, i noget Tilfælde, kan være Løgnens Hjemmel!

Præsten. Men du maa jo dog indrømme, at, har Jesus virkelig brugt de Ord, vi ved Nadveren i Hans Navn gjentage, da maatte de enten være Løgn i Hans 265Mund, eller kan i Kirken, som Hans Mund, endnu være sande, og at altsaa den Jesus Christus, hvis Stiftelse den christelige Kirke er, enten virkelig kan gjøre sine Troende, ved Brødet og Vinen, deelagtige i sit Legeme og Blod, eller ogsaa han er en Bedrager, som ingenlunde maa overøses med Lovtaler!

Loke. Det er ikke min Sag; thi naar jeg berømmer Jesus Christus, da forudsætter jeg naturligviis, at han var et guddommeligt fornuftigt Menneske, der umuelig kunde paastaae noget aabenbar Ufornuftigt og Selvmodsigende, saa at enten har han ikke sagt, hvad Kirken lægger ham i Munden, eller ogsaa har han meent noget ganske Andet dermed.

Præsten. Ja saa! hvoraf, maa jeg spørge, uden af den christelige Kirke, kjender du da Jesus Christus, siden du forudsætter, han ikke har sagt, hvad Kirken vidner? Er det da maaskee kun et af dine egne Hjerne-Spind, du kalder Jesus Christus, og, som en reen Bedrager, stræber, til en Snare for enfoldige Christne, at sammenblende med den Christus, vi i Kirken bekjende.

Loke. Ordenlig oplyste Folk maatte nødvendig indsee, at, skal Kirkens Christus være Lyset og Sandheden, altsaa Fornuften selv, maa han ogsaa nødvendig sammensmelte med Fornuftens eget Ideal, og at man derfor ret godt kan sammenfatte Begge i eet Begreb.

Præsten. Men dog vel ikke, naar man erklærer Kirkens Christus for en Løgner og Bedrager, med mindre man vil sige, at Fornuftens Ideal, Lyset og Sandheden selv, kan ogsaa lyve og bedrage! Eet af To altsaa: enten maa du indrømme, at Alt hvad Christus i Kirken vidner og lover, virkelig kan medføre Sandhed, og være Fornuftens Ideal værdigt, eller du maa tilstaae, at baade du og dit Fornuft-Ideal staaer aldeles fjendtlig mod Kirkens Christus, 266der umuelig kan være noget Andet, end hvad Kirken udgiver ham for!

Loke. Velan! følger saa deraf, at I ikke kan misforstaae hans Ord?

Præsten. Det vel just ikke, men deraf følger nødvendig, at hvor Kirken strængt holder sig til Christi Ord, maa enten dens Christus lyve, eller den sige sandt, og paastod du ikke, at hvad Kirken ved Nadveren siger i Christi Navn kan umuelig være sandt, eller var det maaskee kun din Mening, at disse Ord, skjøndt i sig selv forsvarlige, muelig kunde misforstaaes?

Loke. Du forvilder mig med dine Sophisterier, som slet ikke komme Sagen ved.

Præsten. Hvad siger du, uredelige Mand! Naar du spotter med Kirkens Vidnesbyrd i Jesu Navn, at Brødet, som brydes, virkelig er hans Legems, og Velsignelsens Kalk hans Blods Samfund, kommer det da ikke Sagen ved, enten du kun gjør dig lystig over en selvgjort Forklaring, som f. Ex. Transsubstantiationen, eller det er Jesu Ord med Brødet: dette er mit Legeme, og med Vinen: dette er mit Blod, som du erklærer for en Modsigelse af haandgribelig Sandhed! Er det ikke soleklart, at i første Tilfælde kan den evangelisk-lutherske Bekjendelse godt medføre Sandhed, skjøndt Transsubstantiations-Læren er uforsvarlig, men at i sidste Tilfælde er det Kirkens Christus selv, du vil gjøre til Løgner? Her maa du altsaa enten holde Stand som Christus-Fjende, eller rømme Marken, som Kirkens Bagvasker, og saameget veed jeg, at Kirken kan det være ligegyldigt, hvilket du vælger; thi Herrens Nærværelse i Nadveren skal du vist bare dig for at afbevise, om saa end al Verdens Theologer og Jurister vil lægge deres Hoveder sammen med dit, og at det hemmelige Samfund med sin Christus, vor Kirke ved Nadveren 267priser, ei har nedrevet, men opholdt den, det kan, mener jeg, Historien bevise!

Loke. Jeg blæser ad Historien, og paastaaer lige fuldt, at intet Legeme kan være allestedsnærværende, og at Brød er ikke Kjød og Viin ikke Blod!

Præsten. Din Blæst er et Mundsveir, som af alle Historier nødvendig først maa tilintetgjøre din egen; men siden du er saa umaadelig klog paa Legemligheden, saa siig mig nu først, om du regner dit Ord til det Legemlige eller ikke?

Loke. Naar har jeg lovet at svare paa alle dine deels taabelige, deels næsvisse, onskabsfuld spidsfindige Spørgsmaal, der ikke paa fjerneste Maade komme Sagen ved!

Præsten. Var du virkelig saa dum, at du ikke begreep, det ret egenlig er Ordet, vi maae anatomere, før vi er istand til at afgjøre, enten hvor Skjellet gaaer mellem Aand og Legeme, eller hvad Christi Ord muelig kan føre med sig i Nadveren, da kunde jeg vist nok ikke tale med dig om den Spidsfindighed, ikke jeg, men du har bragt paa Bane; men fordi mit Ord blev dig lidt for høitrværende, var det dog vel ikke afbeviist! Din Vrede siger mig imidlertid, du vel godt fatter, at man med sine grove Paastande, om Haandgribeligheden af alt Legemligt, sættes i en hæsliig Forlegenhed, naar man spørges om Ordet, som der vil fine Fingre til ret at fatte, og som dog unægtelig baade i Røsten er sammensmeltet med noget Legemligt, og virker gennem Øret paa vort Legeme, hvis vi ikke er stokdøve! Enten maa du altsaa bevise, at Kirken udgiver Nadveren, uden Christi Ord, for en Deelagtiggjørelse i Christi Legeme og Blod, og det kan du jo ikke, eller du maa bevise, at Christi Ord ikke er guddommeligt; thi at Guds Ord kan være: lyde og 268virke overalt, hvor Gud vil, tør du dog formodenlig ikke nægte!

Vi staaer altsaa, som du seer, ved Alteret, i Grunden ganske paa samme Plet som ved Daaben, saa det store Spørgsmaal bestandig bliver: var og er det Menneske Jesus Christus virkelig Guds eenbaarne Søn, undfanget af den Hellig-Aand, født af Jomfrue Marie, korsfæstet og død, opstanden og himmelfaren; var og er det saa, eller ikke?

Loke. Ja, vist nok var det dumt af mig, at inklade mig i en videnskabelig Samtale med en af Kirkens simple Vadmels-Vævere, hos hvem Rendegarn og Islet er hip som hap, det kjedsommelige Eet og det Samme; men, sæt nu ogsaa, Lykken hos jer i alle Maader har været bedre end Forstanden, saa den hellige Moder Kirken er slumpet til at udtrykke sine høie Hemmeligheder deels saa ubestemt, og deels saa indviklet, at hun ikke egenlig kan gribes i nogen Løgn, saa vedbliver det jo dog ligefuldt at være en urimelig og ufornuftig Snak hun fører, og, vil hun ikke tilstaae, hun lige fra Barns-Been har snakket hen i Taaget, maa hun jo dog forsvare Alt hvad der staaer i Bibelen, som et ufeilbart Guds Ord, indblæst af den Hellig-Aand selv; saa det var mig en smal Sag, naar jeg gad, at overbevise hendes Naade om hundrede Selv-Modsigelser, som jo dog efter din egen Paastand ei kan findes i Sandheds Ord!

Præsten. For det Første maa jeg nødvendig lykønske Kirken, med den mageløse Lovtale af Fjende-Mund, at Den, ved en Lykke, som overgaaer dens Forstand, er bevaret fra at modsige sig selv; thi den Lykke kan neppe times andre end Sandheds fortroelige Venner, som, drevne af Sandheds Aand, føre renere Taler end

de kunde selv optænke. Dernæst maa jeg bede dig, enten at indrømme, 269at ogsaa Kirkens Udsagn om Skriften er forsvarlige, eller at angive hvad der i dem er uforsvarligt? Altsaa: med hvilke Ord udtrykker Kirken sig egenlig om Skriften?

Loke. Er du en Lærer i Israel, og veed ikke det?

Præsten. Vist nok var jeg i saa Fald ei meget klogere end du, hvis du ikke veed hvad Kirken siger om Skriften, og dog fordømmer dens Udsagn; men jeg kunde derfor dog være meget bedre end den, der fordømmer uhørt, og jeg har grundet Formodning om, at du virkelig slet ikke veed, hvad Kirken siger om Skriften. Veed du det nu, saa siig frem, og veed du det ikke, saa bekjend, at jeg har besvaret alle dine Indvendinger mod Kirkens Sanddrthed! Nu rask: hvorledes lyder Formularen, hvormed vi affordre Menigheden Tro paa Skriften, og med hvilke Ord bestemme vi denne Bogs Størrelse og Indhold, saa den bliver kjendelig fra alle andre Bøger! Eller, veed du ikke det, saa siig mig dog i det Mindste, hvad derom staaer skrevet i den Augsburgske Confession og i Danske Lov!

Loke. Det kan man høre er en Papist, som saaledes vil undergrave Skriftens Myndighed!

Præsten. Du tog mærkelig fejl; thi var jeg en Papist, kunde du jo foreholde mig det Tridentinske Conciliums Bestemmelse om hvilke Bøger Kirken, paa Papistisk, skal regne til Skriften, og for Resten skulde jeg dog mene, det gjælder ligesaavel blandt Protestanter som blandt Papister, at hvad Kirken tier med, det tier den med, og at hvad den tier om, det lader den ubestemt, og overlader Skolen til christelig Afgjørelse.

Loke. I raaber altsaa fra Prædikestolen hvert Øieblik: der staaer skrevet, uden enten selv at troe paa Skriften, eller fordre den Tro af Menigheden! Det, maa 270jeg bekjende, er en Adfærd, som ret mærkelig characteriserer Strængheden i din mageløse Præste-Logik!

Præsten. Stakkels Loke, som vilde rive Christi Kirke ned, og maa omsider nøies med at criticere vor Anstand paa Prædike-Stolen! Visselig, dersom Sandhed tillod det, kunde jeg unde dig den fattige Triumph, endelig hos Præsten at have fundet et Paaskud til at bagtale Kirken; men end ikke det maa jeg lade dig beholde; thi havde jeg sagt, at man kunde være Præst i vor Kirke, uden at erklære de prophetiske og apostoliske Skrifter for guddommelige, da var jeg jo, for min egen Person, en vitterlig Løgner, og hvad kan jeg gjøre ved, at du ikke kjender Kirkens Udsagn ved Præste-Indvielsen? Da du imidlertid er saa yderlig vankundig om de Ting, du rask bedømmer, bestrider og fordømmer, saa faaer jeg vel fortælle dig, at naar vi i Jesu Navn skal indvies til det hellige Lære-Embedet, da maae vi, med lydelig Røst for alt Folket, love, at prædike Guds Ord reent og purt, ligesom det findes i de Prophetiske og Apostoliske Skrifter, hvad jo, hos ærlige Mænd, forudsætter den Tro, at Guds Ord virkelig findes i Skrifterne, og det synes mig virkelig høist fornuftigt af Kirken, ei at fordre nogen Bekjendelse om en Bog af Andre, end dens boglærde Sønner, som vil være deres Brødres Lærere. At nu Kirken, ved at tage hint Løfte af alle sine Tjenere, udtrykkelig erklærer Skriften for en guddommelig Bog, er jo soleklart, og skulde det nu virkelig være urimeligt, at vi hos alle Kirke-Gjængere forudsætte Enighed med Kirken; eller kan du maaskee bevise, at Guds Ord ikke findes i de Prophetiske og Apostoliske Skrifter!

Loke. Lutter Ordkløveri, slet ikke Andet; thi det Hele løber jo dog ud paa, at naar I sige: der staaer skrevet, skal hele Menigheden tænke, det er vor Herre 271selv der taler; og ham maae de jo dog, om de vil blive salige, troe uindskrænket!

Præsten. At troe Herren aldeles uindskrænket, er vist nok det klogeste, som han selv sagde: salige ere de, som ikke have seet, og dog have troet; men han sagde dog ogsaa Ting, hvormed det lød: det fatte ikke Alle, hvo som kan fatte det, han gjøre saa, og dernæst er det i mine Øine et klart Beviis paa den christelige Kirkes Sandheds-Kjærlighed, at den selv om de Ting, den erkjender for guddommelige, ei fordrer nogen Erklæring af de Vankundige, men opstiller kun sine boglærde Tjenere til Vidner om hvad der findes i Skriften, overladende Virkningen deraf til den Hellig-Aand og Menigheden selv. De sidste Dage have ogsaa ret klarlig aabenbaret Rigtigheden af denne Fremgangs-Maade; thi bandt Kirken alle sine Medlemmer til Skriften, da bandt den derved de Fleste til Præsternes Vidnesbyrd om hvad der staaer og findes i Skriften, og da dette Vidnesbyrd, som vi veed, for Øieblikket er aabenbar selvmodsigende, altsaa paa en af Siderne falsk, maatte jo de Vankundige, hvis de var bundne til Skriften som en Saligheds Sag, fortvivle. Nu derimod, da alle Christne veed, hvad de skal troe og gjøre for at blive salige, saa veed de ogsaa, at hvad som strider derimod kan umuelig være Guds Ord, og skjøndt det altid maa forurolige dem, at høre et præsteligt Vidnesbyrd om, at der skal staae Noget i Skriften, som strider mod den christelige Tro, saa vil dog Aanden lettelig berolige dem ved den Tanke, at Præsternes Prædiken er ingen Troes-Artikler, og maa, naar den strider mod disse, og derved mod Præstens egen Bekjendelse ved Naade-Midlerne, enten være udsprunget af Misforstand, eller af det aandelige Fjendskab mod Troen, vi ved Daaben forsage.

272Loke. Hvorfor siger du dog ikke heller, at Menigheden, ved selv at læse Bibelen, kan overbevise sig om Skriftens Overeensstemmelse med Troen?

Præsten. Naturligviis, fordi jeg i mit Kirke-Forsvar nødig vil sige eet Ord mere, end hvad der i

allerstrængeste Forstand lader sig forsvare, thi havde jeg sagt, hvad du vil lægge mig i Munden, da kunde du ikke blot bestormet mig med utallige Spørgsmaal om Forholdet mellem den dybe, oversatte Bog, og de uboglærde Christne; men du kunde gjendrevet mig med den uomtvistelige Anmærkning, at hvem der ikke kjender Bogstaver kan umuelig læse i Bog, thi hvad Slutningen heraf vilde blive, om Mueligheden for alle Christne, saavel i den forbigangne som i den nærværende Tid, ved Bibel-Læsning at overbevise sig om Skriftens Overeensstemmelse med Troen, behøver jeg vist ikke at fortælle dig.

Men, for dog engang at blive færdig: hvad er det nu egenlig i Kirkens Udsagn om Skriften, du trøster dig til at afbevise?

Loke. Naar I, som Erke-Jesuitter, ved Erklæringen om Skriftens Guddommelighed, har jer det forbeholdent, baade hvormeget der i den er Guds Ord, og hvorledes det findes, da kan jo ingen Djævel overbevise jer om anden Usandhed end den der ligger i Uærligheden.

Præsten. Deri sagde du vist nok sandt, at Kirkens Udsagn saavel om Skriften som om Troen ere saa vel veiede, at ingen Djævel kan rokke dem, men saa maatte det jo nødvendig være, naar, efter Herrens Løfte, Helvedes Porte aldrig skal faae Magt over den, og naar, som vi troe, Sandhedens Aand besjæler den, og hvad du snakker om Uærlighed er jo Vaas; thi naar Kirken ei gjør Tro paa Skriften til Saligheds-Vilkaar, har den jo Lov til at udtrykke sig saa ubestemt om dens Guddommelighed som 273den vil, især da det følger af sig selv, at den Hellig-Aand baade kjender sit Ord, vil vedkjende sig det, og vil saavel drive som oplyse dem Han styrer til dets rette Brug. Saavidt jeg imidlertid tør paatage mig at udvikle Kirkens Mening, saavidt, det er: som enkelt Theolog, tør jeg ogsaa paastaae, at dens Udsagn ere saa bestemte, som de, efter den strængeste Sandhed og Skriftens Bestemmelse, kunde være; thi du veed dog vel, deels, at Bibelen er en Bog af forskjelligt Indhold, der ei lader sig bestemt angive, uden ved at oplæse den heel og holden, og deels, at Guds Virke-Maade ved dens Oprindelse maa være ligesaa ubegribelig som Han er selv, saa om disse Ting kunde, synes mig, Kirken ei, i den nødvendige Korthed, udtrykke sig bestemtere end den gjør, ved at forpligte sine Tjenere til at prædike Guds Ord reent og purt, ligesom det findes i de Prophetiske og Apostoliske Skrifter. Tager jeg nemlig ikke meget Feil, da forudsættes herved, at Alt hvad der i Bibelen udgiver sig for prophetisk og apostolisk Skrift, virkelig er det, samt at Alt, hvad deri fremsættes som Guds Ord, er Guds Ord, reent og purt, hvilket vi forpligtes til at prædike, ligesom det findes, altsaa i sin ligefremme Mening og fuldstændige Sammenhæng. See, det er min Fortolkning, som jeg tør troe saa grundet i Ordene og Sagens Natur, at neppe nogen christelig Præst vil have synderligt derimod at indvende, men finder du, der ikke ligger saa meget i Kirkens Udsagn, da følger jo kun deraf, at du faaer saameget mindre at bestride, og du barer dig vist for at bevise, det var Kirkens Pligt, at sige mere om Skriften, end den virkelig siger. Det Eneste skulde da være, om du kunde bevise, enten at allerede Dette var formeget sagt, eller at Kirken fra Begyndelsen havde sagt mere, som Den nu ikke længer tør vedstaae; men begge Dele vilde nok falde dig lidt for kjedsomme²⁷⁴lige, hvad jeg mærker du helst vil kalde, hvad du inderlig gjerne gjorde, hvis du ikke var lovlig undskyldt.

Loke. Ja, lovlig undskyldt er jeg vist nok, naar jeg, uagtet al muelig Taalmodighed og Anstrængelse, dog omsider taber Opmærksomheden, og falder saaledes i Søvn over din ligesaa kjedsommelige som indbildske Præke-Tone, at jeg ikke længer veed, hvad det egenlig er du vrævler om.

Præsten. Du veed da altsaa ikke heller, hvad det egenlig var, du i Sandheds Navn vilde nedrive hos Kirken, og da jeg agter det for høist ubetydeligt hvad du kan sige og gjøre mod Christi Kirke i dit eget, i din egen ubegribelige Fornufts og sprænglærde Hjernes Navn, saa dimitterer jeg dig, uden videre Erklæring, som man ved Politi-Retten dimitterer dem, der, naar deres Selv-Modsigelse bliver unægtelig, undskyldte sig med, at de ere trætte og søvnige, saa de ikke veed, hvad de sige.

Loke. Ja, spot kun du, paa din ligesaa kjedsommelige, som plumpe Maneer! Jeg er inderlig glad ved at kunne afbryde en af de flaueste og ærgerligste Samtaler, mit Kald, som Lysets og Fornuftsens Talsmand, nødte mig til at føre med ligesaa lumske som tykhovedede, forbistrede Præster, uden at du, med mindste Skin, skal kunne sige, jeg stjal mig bort, eller tav beskjæmmet; thi at du prækede mig i Søvn, det maa du gjerne sige, og det vil selv dine andægtigste Tilhørere finde saa naturligt, at de neppe indfører det i Registeret over de Djævelens Gjerninger, alle sande Troende skal forsage.

Præsten. Deri kunde du dog maaskee forregne dig, men sæt nu ogsaa, det var en naturlig Følge af min ubehagelige Stemme, at du faldt i en magnetisk Søvn, hvori du ei havde Øre for Grunde, men kun Mund til Skjældsord, saa blev det jo dog lige vist, at du, indtil videre, fandt dig uskikket til at bevise din uforskammede Paastand, ²⁷⁵at den historisk-christelige Kirke farer med Løgn, og kun for at faae det gjort indlysende, var det naturligviis, jeg indlod mig i en Samtale, hvoraf jeg hverken kunde vente Tilvæxt for den christelige Menighed, eller anden Ære end at forhaanes for Christi Skyld! Gaae derfor nu kun hjem og læg dig, siden du er søvnig, og for mig maa du gjerne sove rolig til Dommedag, da din Mund har gjort mig al den Tjeneste, jeg forlanger af den, thi det var, hvad skedt er, at den, uden nogen udvortes Aarsag, gik i Baglaas af sig selv, da den skulde svare til sin Paastand, og bevise, at Kirke-Stormen var Andet end et tomt Munds-Veir, for hvilket vel et Bog-Blad kan vende sig, men ingen Mure styrter!

